

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ BAŞKANI LUZIUS WILDHABER'İN YARGI YILI AÇIŞ KONUŞMASI

Çeviren: Burak ÇELİK*

Sayın Başkanlar, ekselansları, sevgili dostlar, bayanlar, baylar,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı yılı açılışı dolayısıyla gerçekleştirilen geleneksel toplantımızda size ev sahipliği yapmak, benim için her zamanki gibi büyük bir zevktir. Aralarında yaklaşık elli Yüksek Mahkeme ve Anayasa Mahkemesi başkan ve yargıcının da yer aldığı çok sayıda konuk, bu akşam bizi varlıklarıyla onurlandırdılar. Bunlardan özellikle seçkin onur konuğumuz, Türk Anayasa Mahkemesi Başkanı Tülay Tuğcu'yu ve bu öğleden sonraki seminerin üç raportörünü, Litvanya Anayasa Mahkemesi Başkanı Egidijus Kūris'i, Alman Anayasa Mahkemesi Başkanı Hans-Jürgen Papier'i ve İngiltere ve Galler Temyiz Mahkemesi'nden Lord Justice¹ Sedley'i selamlamak ve kendilerine, toplantımıza yaptıkları katkılardan ötürü içten teşekkürlerimizi sunmak isterim.

Bu akşam aramızda, tümünün adını anmamı olanaksız kılacak derecede çok sayıda seçkin konuk bulunuyor. Ama lütfen, ev sahibi kentimizin Belediye Başkanı Keller'in aramızda bulunması nedeniyle duyduğumuz mutluluğu belirtmeme izin veriniz. Kişisel olarak, ailemizi temsilen kızım Anne'in burada bulunmasından duyduğum memnuniyeti de ifade etmeliyim.

* Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi araştırma görevlisi, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yürütme Kurulu üyesi.

¹ Luzius Wildhaber'in, İngilizce yaptığı bu konuşmanın Fransızca metninde kimi İngilizce terimlerin aynen bırakıldığı, İngilizce metnindeyse kimi Fransızca terimlere yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle Türkçe çeviride de bu terimler aynen korunacak, gerekirse ilgili terimlerin Türkçe karşılıkları dipnotlarda verilecektir. Lord Justice (Yargıç Lord), İngiltere'de Temyiz Mahkemesi üyelerinin taşıdıkları sandır.

Akil Kişiler heyetinin iki üyesini, Profesör Rona Aybay'ı ve Başkan Veniamin Yakalev'i de ayrıca selamlamak isterim.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi düzeneğine (mekanizmasına) bütünüyle yargısal bir nitelik kazandıran 11. Protokol'ün 1998'de yürürlüğe girmesinden bu yana ki süreç gözden geçirildiğinde, Mahkeme'nin ağırlığının ve öneminin aratarak sürdüğü görülmektedir. Mayıs 2005'te Varşova'da toplanan Avrupa Konseyi Doruğu'nda da belirttiğim gibi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, yalnızca bir Avrupa kurumu olmanın çok daha ötesinde bir anlamı vardır; o bir simgedir. O, hukuk ve adaleti kaynaştırır. Uluslararası istikrar, barış ve refahın sürekliliğini güvence altına almak için, olabildiğince yansız ve nesnel bir biçimde, temel hakları, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü korumaya çalışır. Ambrogio Lorenzetti'nin 665 yıl önce Siena Belediye Sarayı'nda tasvir ettiği türde bir iyi yönetim örneği yaratmaya çabalar. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, insan haklarının uluslararası alanda korunması konusunda en etkili sistemi geliştirmiştir. 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni hukuksal açıdan bağlayıcı bir yolla tamamlamaya yönelik en başarılı deneme olarak, uluslararası hukuk mirasının bir parçasıdır. Dünyanın, insan haklarının ulusal ya da uluslararası alanda korumasının bir gerçeklikten çok bir dilek olarak kaldığı yerleri için parlak bir örnektir. Hem bir simgedir hem de totaliter yönetim karşısında demokrasinin zaferi için bir katalizör işlevine sahiptir. Demokrasinin ve hukuk devletinin sınırları aşabileceğinin, daha doğrusu aşması gerektiğinin, en büyük kanıtıdır.

Biz yargıçlar için bu Mahkeme'de bulunmak bir ayrıcalıktır. İş yükü sorunumuz olabilir; ama bize ulaşan çığ gibi başvuru, Mahkeme'nin bütün Avrupalıların zihinlerinde ve yüreklerinde kazandığı önemi yansıtmaktadır. Bağımsız bir mahkemenin ne olduğu konusundaki anlayış eksikliği nedeniyle kimi çevrelerle karşı karşıya kalabiliriz; ama savlarımızın ilkelere dönüştükçe üstün geleceğine inanıyoruz. Kimi kararlar nedeniyle eleştirebiliriz; ama bu son derece meşru ve bizim de kararlarımızda tanımladığımız, aynı zamanda bir parçası da olduğumuz çoğulcu demokraside aslında kaçınılmazdır. Tahmin edileceği gibi, işimizin kişiyi geliştirici ve zenginleştirici bir niteliği vardır.

Kimi zaman insan yeni kokular ve yeni renkler keşfettiği çiçeklerle dolu bir bahçede gezindiği izlenimine kapılır. Biz de benzer bir duyguyu heyecanlı, kimi zaman kişiyi coşturan, kimi zaman ciddi sorumluluklar

yükleyen güç bir işi, Avrupa çapında insan haklarını gerçeğe dönüştürme işini yaparken yaşıyoruz. İnsan hakları bir bütün olduğundan, özünde işimiz, demokrasinin ilkeleri, hukukun üstünlüğü, azınlık hakları gibi temel kavramları, modern, demokratik bir toplumda insan haklarının içeriğini tanımladığımız gündelik kararlarımızla somutlaştırmaktır.

İlk yıllarımızda, siyasal güdülerle çifte standartlı kararlar verdiğimiz, sözgelimi yeni üye olmuş devletlerle ilgili kararlarda daha hoşgörülü olduğumuz yönünde eleştiriler aldık. Anımsıyor musunuz? Oysa hiçbir zaman çifte standart söz konusu olmamıştır. Mahkeme, Rekvényi/Macaristan davası gibi davalarda, geçiş dönemindeki bir demokrasinin güçlendirilmesi ya da Refah Partisi/Türkiye davasında olduğu gibi, demokrasinin özünün, onun kötüye kullanılmasına karşı korunması yönünde bir anlayış göstermiştir. Bununla birlikte, bu davalarda, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün desteklenip güçlendirilmesi ve bunların kendilerine yönelik tehditlere karşı korunması gerektiğinin ifade edilmesinden başka bir şey yapılmamıştır.

Mahkeme içtihadının “*leitmotiv*”i, Sözleşme’nin yorumu çerçevesinde sürdürülmektedir. Bir yandan Salmouni/Fransa, Matthews/Birleşik Krallık, Lusting-Prean ve Beckett/Birleşik Krallık, Immobiliare Safi/İtalya, Thlimmenos/Yunanistan, Rotaru/Romanya, Brumărescu Romanya, Kulda/Polonya, Kudła v. Poland, Kıbrıs/Türkiye, Christine Goodwin/Birleşik Krallık, Stafford/Birleşik Krallık, Sovtransavto Holding/Ukrayna, Kalashnikov/Rusya, Öcalan/Türkiye, Maestri/İtalya, Assanidze/Gürcistan, Broniowski/Polonya, Nachova/Bulgaristan, Hirst/Birleşik Krallık ya da Rasmussen ve Sozersen/Danimarka ve daha sayabileceğim birçok kararda görülebileceği gibi öncülümüz olan kurumlarca başlatılan Sözleşme’nin dinamik yorumu anlayışı izlenmektedir. Kuşkusuz, içtihat aynı zamanda dinlenemezlik (inadmissibility/irrecevabilité) kararları ya da ihlal bulunmayan kararlarla da gelişmektedir. Yukarıda andığım Rehvényi ve Refah Partisi kararlarından başka, bu konuda örnek olarak Gratzinger ve Gratzingerova/Çek Cumhuriyeti, Streletz, Kessler ve Krenz/Almanya (“*Mauerschützenfalle*”), Al-Adsani/Birleşik Krallık, Z./Birleşik Krallık, Banković/NATO üyesi 17 devlet, Şahin/Türkiye ya da Jahn/Almanya ve yine Von Maltzan/Almanya kararlarını verebilirim. Söylemek istediğim, Mahkeme’mizin insan hakları korumasının gelişimi konusunda ulusal mahkemelere rehberlik etmeyi sürdürdüğüdür. Bununla birlikte,

Mahkeme geçmiş içtihadı yalnızca zorlayıcı nedenlerin, kendisini, Sözleşme'nin yorumunu toplumsal değerlerdeki ya da günümüz koşullarındaki değişikliklere uyarlamaya itmediği durumlarda benimsemiştir. Öte yandan Mahkeme geçmiş içtihadı yalnızca tek bir devlete ilişkin yargılar konusunda izlememekte; aynı zamanda bütün üye devletlerde asgari Avrupa standardının gözlenmesi gerektiğini de kabul etmektedir. Gerçekten, geçmiş öğretinin ilkesel olarak uyumlu bir biçimde izlenmesi yasal güvenlik, Sözleşme konusundaki içtihat hukukunun uygun biçimde gelişmesi, yasa önünde eşitlik, hukukun üstünlüğü ve erkler ayrılığı bakımlarından yararlıdır.

Görevimizi bu biçimde tanımlayarak, Anayasa Mahkemesi benzeri bir Avrupa Mahkemesi yargıcının işlevi konusunda da belli şeyleri kabul etmiş oluyorum. Mahkememiz bir ölçüde hukuk yaratan bir yapıdır. Başka türlü nasıl nasıl olabilir ki? Aksi halde, Montesquieu gibi, yargıcı yalnızca “*yasanın dili*” olarak görürdük. İşkence yasağı, silahların eşitliği, anlatım özgürlüğü ya da özel yaşamın ve aile yaşamının korunması gibi Sözleşme güvencelerine biçim vermek nasıl olanaklı olabilir? Bu tür güvenceler, geleceğe açık, değişen koşullar ışığında açıklanacak ve geliştirilecek programatik (izlencesel) formüller içerir. Yargıcın görevi konusundaki kişisel görüşüm, yargıcın, bir mahkeme önüne gelen davalardaki olguların esiniyle, yolunu aşamalı, hatta neredeyse deneysel bir biçimde bulması gerektiği yönündedir. Görüldüğü gibi ben, kutsal olarak sunulan ve spekülatif varsayımlara ya da ideolojilere dayanan kapalı kuramsal sistemlere inanmıyorum. Bu tür açıklamalar, toplumların, uluslararası ilişkilerin ve bireylerin gelişimindeki karmaşıklık ve zıtlıkları göz ardı ederler. Bununla birlikte, gerek iç hukuk gerekse uluslararası hukukta, hukuk geliştirilirken değer yargılarından kurtulmanın güçlüğü kabul edilmelidir. Bu özellikle anayasalcılık, demokrasi ve hukukun üstünlüğü kavramları üzerine inşa edilen ve par excellence² değer yargısını oluşturan insan hakları konusunda böyledir.

Bir “*Gouvernement de Juges*”³ savunmadığını izninizle belirtiyim. Bir davada, olguların hiçbir biçimde elvermediği ölçüde geniş yanıtlar vermek, yargı yetkisiyle yasama ve yürütme yetkilerini birbirine karıştırmaktır; mahkemelerin işlevi bu olamaz, olmamalıdır. Alman Anayasa Mahkemesi'nin önceki başkanı Jutta Limbach'ın şu sözlerine

² En üstün derecedeki.

³ Yargıçlar hükümeti.

katılıyorum: “Mahkeme, anayasal koşullar çitasını ne denli yükseltirse yasama organının hareket yetisini ve siyasal yaratıcılığını o denli sınırlar.”

Mahkemeler, iktidarın araçları değildir. Ünlü “Federalist Papers”da, Amerikan Anayasası’nın büyük kuramcısı Alexander Hamilton, hükümetin kılıcı, yasamanın para kesesini tuttuğunu, mahkemelerin kendileri için ellerinde tuttukları tek şeyinse bağımsızlıkları olduğunu yazıyordu. Bu bağımsızlık, bize hükümetler içinde dürüstlük ve adaleti izleme ve koruma olanağı tanıyan konumumuzu veren şeydir.

Almanya’da görenek hukuku konusundaki en eski belge olan ve geçmişi 1220-1235 yıllarına dek uzanan “Sachsenspiegel”, yargıcın nasıl olması gerektiği konusunda şunları söylemektedir: “Her yargıçta dört erdem bulunmalıdır. Birincisi, adalet, ikincisi bilgelik, üçüncüsü cesaret ve dördüncüsü ölçülülük.” Bu tanımın, yargıcı ve onun işlevini tanımlama konusunda hala önemli bir araç olduğunu söylemeliyim. Püritenlerin şu düsturu da yargıçlar için esin kaynağı olabilir: “Doğru olanı yap ve kimseden korkma.” Şunu da eklemek isterim: Uluslararası insan hakları yargıçları da gerçekte, doğru olanı yapmalı ve kimseden korkmamalıdır. Aynı zamanda, içinde yaşadıkları bağlam ve hizmet ettikleri amacı da göz önünde bulundurmalıdırlar. İnsan hakları, ortak sorumluluğumuzdur. En başta ulusal yasama organlarının, hükümetlerin, mahkemelerin ve daha genel anlamda sivil toplumun insan haklarına saygı göstermesi gerekir. Mahkememiz yalnızca anılan kurumların bunu yapmaması durumunda devreye girmektedir. Burada tanımladığım ve savunduğum ikincilik (subsidiarity/subsidiarité), yararcı-gerekçi bir anlayışın çok daha ötesindedir. Bu aynı zamanda demokratik süreçleri (tabii bunların gerçekten demokratik olmaları koşuluyla) savunmaktır. Eminim ki, “kitaplardaki insan hakları hukuku”nu yalnızca “mahkemedeki insan hakları hukuku”na değil, “uygulamadaki insan hakları hukuku”na ve ümit edelim ki tüm üye devletlerde gerçeğe dönüştürmenin en iyi yolu budur.

Şimdi, izninizle, Mahkeme’nin 2005 yılında karara bağladığı ve eylem ve düşüncelerimizin merkezinde neyin yer aldığını bir kez daha ortaya koyan kimi davalara değinmek istiyorum.

Leyla Şahin/Türkiye kararı, demokratik toplum konusunda gerçek bir kuram geliştirmeye yönelik olduğu söylenebilecek ender pilot kararlardandır. Bu dava, türban taktığı için üniversiteye girmesi reddedilen

bir Türk öğrenciyle ilgiliydi. Davanın esası hakkında, Büyük Daire, Dördüncü Daire'nin ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin, din özgürlüğünün ihlal edilmesinin söz konusu olmadığı yönündeki geçmiş kararlarını teyit etti. Çoğulculuk ve hoşgörünün tüm demokratik toplumların temel ilkelerinden olduğunu yineledikten sonra Büyük Daire, kamu makamlarının, başkalarının hak ve özgürlüklerini, kamu düzenini, iç barışı ve gerçek dinsel çoğulculuğu koruması gereğini de göz önüne almak zorunda olduğunu ve bu gereğin, demokratik toplumun devamı için yaşamsal önemi bulunduğunu da belirtti. Çoğulculuk, başkalarının haklarına saygı ve özellikle kadın-erkeğin yasa önünde eşitliği gibi değerlerin öğretildiği ve uygulamaya geçirildiği bir bağlamda, ilgili makamların, kurumlarının laik yapısını korumak istemelerini ve türban da dahil dinsel giysilere izin verilmesini bu tür değerlere karşıt olarak algılamalarını anlaşılabilir buldu.

Sözleşme'nin tanıdığı haklardan yararlanma konusunda ayrımcılık yasağını düzenleyen 14. madde konusunda da yeni gelişmeler söz konusudur. Nachova/Bulgaristan davasında Büyük Daire, bu maddeyi yaşam hakkını düzenleyen 2. madde ile birlikte ele alarak uygulayan ilk Mahkeme birimi oldu. Davaya konu olay, askerî bir harekâтта, çingene kökenli iki genç kaçağın, kendilerini arama ve bulma emri almış olan askerî polis tarafından vurulup öldürülmesiydi. Kurbanların aile bireyleri olan başvuruçular, bu kişilerin ölümlerinde, başka etmenlerin yanında, ırkçı bir yapıdan kaynaklanan önyargıların ve düşmanca tutumların da rolü olduğunu ileri sürdüler. Davanın esasına ilişkin olarak Mahkeme, söz konusu kişilerin ırkçılık sonucu öldürülmüş olduklarının saptanmadığı sonucuna vardı. Bununla birlikte, ulusal makamların, yürüttükleri soruşturma kapsamında, ırkçı güdülerin bu kişilerin ölümünde rol oynayıp oynamadığını araştırmaları ve eğer böyleyse sorumluları cezalandırmaları gerektiğine hükmetti.

Sözleşme'nin 5 ve 6. maddelerine yön veren kimi temel ilkeleri yinelemenin yanında Öcalan/Türkiye davası, Mahkeme'ye iki önemli konuyu ele alma olanağı verdi. Ölüm cezasıyla ilgili olarak, mahkeme 3. madde bağlamında dürüst (adil) olmayan bir yargılama süreci sonunda ilgili kişiye ölüm cezası verilmesinin, onun, yanlış olarak, idam edileceği korkusuna kapılmasına neden olacağı sonucuna vardı. Cezanın infazının gerçek bir olasılık olarak belirlediği koşullarda, ölüm cezasının sonucu olarak ortaya çıkan, geleceğe ilişkin korku ve belirsizliğin 3. maddeyi ihlal

edeceğini belirtti. 6. maddenin sonuçlarına ilişkin olarak ise Mahkeme, bireyin davadaki gibi, Sözleşme'nin öngördüğü bağımsızlık ve yansızlık koşullarını sağlamayan bir mahkeme tarafından mahkum edilmesi durumunda, istem üzerine yargılamanın yenilenmesinin, ilke olarak, ihlalin giderilmesinin uygun bir yolu olduğu kararına vardı. Bununla birlikte, bir devletin, yükümlülüklerini yerine getirmesi için bulması gereken özgül başvuru yollarının (special remedial measures/mesures de réparation spécifiques) her bir davanın koşulları bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi ve Mahkeme'nin o davada verdiği karar ışığında belirlenmesi gerektiğini belirtti.

Mamatkulov ve Askarov/Türkiye davasında Mahkeme, uluslararası hukukta geçici önlemlere ilişkin yeni gelişmeler ışığında Cruz Varas içtihadını yineledi. Uluslararası Adalet Divanı, Amerikalararası İnsan Hakları Mahkemesi ya da Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi gibi uluslararası yargı yerlerinin yakın tarihli kararlarına da başvurarak, şu değerlendirmeyi yaptı: *"Bir taraf devletin geçici önlemlere uymamasının, Mahkeme'yi, başvuruçunun şikayetini etkili bir biçimde incelemekten alıkoyar, bu kişinin hakkından etkili biçimde yararlanmasını engeller ve bu nedenle de 34. maddeyi ihlal eder nitelikte olduğu kabul edilmelidir."*

Son olarak, Boshorus/İrlanda davasında Mahkeme, Sözleşme ve Topluluk hukuku arasındaki ilişki konusunu aydınlatmaya yönelik ve çokça beklenen bir katkı yaptı. Avrupa Topluluğu hukukunca sağlanan temel hak korumasının, belirgin bir yetersizlik durumu dışında, Sözleşme sisteminde sağlanan korumaya *"eşdeğer"* kabul edilebileceğine karar verdi. Sonuç olarak, bir devletin yalnızca Avrupa Birliği üyeliğinden doğan yasal yükümlülüklerini yerine getirmesinin Sözleşme'den ayrıldığı anlamına gelmediğini kabul etti.

Broniowski/Polonya davasında verilen, kayıttan düşürülme (striking-out/radiation) kararı, Mahkeme'nin ilk kez Haziran 2004'te uygulamaya koyduğu *"pilot"* davalar yöntemi konusunda ulaşılan memnuniyet verici bir sonucu simgeliyordu. Bu davada, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından uluslararası sınırların değiştirilmesi nedeniyle yapılan kamulaştırmadan doğan alacağını elde edemeyen bir kişinin başvurusu söz konusuydu. İşin esasına girerek verdiği kararda Mahkeme, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini saptadı, hakkaniyete uygun bir giderim (just satisfaction/satisfaction équitable) sorununa bir kayıt koyarak, ilgili devleti başvuruçunun davasına ilişkin olarak getireceği

özgöl çözüm yanında, Broniowski'nin durumunda olan yaklaşık 80 bin olası başvuruçunun durumlarına ilişkin genel önlemler de almaya davet etti. Karara süratle uyan ve yapıcı tutumuyla sorunun dostça çözümünü (friendly settlement/ accord aimable) ve Mahkeme'nin davayı düşürmesine olanaklı kılan Polonya Hükümeti'ne takdirlerimi sunuyorum.

Konuşmamın üçüncü bölümünde Sözleşme sisteminin düzeltimi (reformu) konusuna değineceğim. Bu konu, Mahkeme'nin önümüzdeki yıllarda ve on yıllarda, Avrupa kurumsal çerçevesinin bugünü ve yarınındaki can alıcı ve biricik işlevini sürdürebilmesi için gerekli önlemler hakkında düşünmede ısrarlı olmamızı gerektirmektedir.

Mahkememiz, yani 11. Protokol ile kurulan "yeni Mahkeme", çoğu, işin esasına girilmesini gerektiren karmaşık davaları kapsayan 7000 kadar başvuruyu devralarak 1998'de göreve başladı. 2000 yılının ortalarından itibaren Mahkeme, iş yükünün denetlenemez duruma gelmesi tehlikesine dikkat çekti. Olası düzeltim yolları hakkında düşünülmesi için özel bir gün düzenledi. Sözleşme'nin 50. yıldönümü nedeniyle toplanan Roma Konferansı'nın ardından Bakanların Temsilcileri,⁴ "Mahkeme'nin etkililiğini güvence altına almak ve gerekirse düzeltim önerileri sunmak" üzere bir Değerlendirme Kurulu kurdu.

Bu kurulun Eylül 2001'de sunduğu öneriler ve dava sayısındaki aman vermez artış, 14. Protokol'ün hazırlanmasına yol açtı. Mahkeme, Eylül 2003'te bu konuya ilişkin görüşlerini içeren bir metin sundu; belirli bir eleme sistemi ve yineleyen davalar için pilot karar yöntemini önerdi. Bu önerilerin hiçbirini benimsenmedi; yalnız pilot karar yöntemi, Bakanlar Komitesi'nin (2004)3 numaralı kararı ile desteklendi ve Mahkeme tarafından Broniowski/Polonya kararında başarıyla uygulandı.

14. Protokol, yargısal düzenle ilgili dört temel yenilik getirmektedir: açıkça dinlenemez (clearly inadmissible/ manifestement irrecevable) nitelikte bulunan başvurular hakkında tek yargıç düzeneği; "Mahkeme'nin yerleşik içtihadının bulunduğu konularda" yedi yargıçlı Daire'ler yerine üç yargıçlı Komiteler'e geniş yetkiler tanınması; dinlenebilirlikle işin esasının birlikte incelenmesi ve yeni bir dinlenebilirlik ölçütü olarak "önemli derecede zarar görme" (significant disadvantage/ préjudice important) ko-

⁴ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ni oluşturan bakanların temsilcilerinin oluşturduğu kurul.

sulunun getirilmesi. Mahkeme, tüm taraf devletlerin 14. Protokol'ü en kısa zamanda onaylamasını talep etmektedir; kendisi de bu Protokol'ü yürürlüğe girer girmez uygulamaya hazır duruma gelecektir.

Biri iç denetçi, biri de Britanyalı dış denetçi tarafından 2004 yılında tamamlanan kapsamlı iki çalışma, Mahkeme'nin iç işleyişinin durumuna ilişkin bütüncül bir tablo çiziyordu. Özetle, iç denetçinin, dış denetçi tarafından da benimsenen hesabına göre, Mahkeme'nin geçmişten kalan iş yükü bir kenara bırakılsa bile, yeni gelen tüm başvuruların altından kalkabilmesi için mevcut 530 görevlinin yanında 660 yeni çalışana daha gereksinmesi olacaktı.

Bu iki denetçi raporunun yanında İngiltere'nin önceki Lord Chief Justice'ı, Lord Woolf of Barnes, Mahkeme'nin çalışma yöntemine ilişkin bir metin hazırladı. İzninizle Lord Woolf'un raporundan bir alıntı yapacağım:

"Mahkeme kapsamlı denetimlere ve çalışmalara konu oldu; ancak bir 'denetim yorgunluğu' olasılığına karşın, biz karşılaştığımız herkesin, açık, konuksever ve yardıma hazır olduğunu gördük. Birçok durumda, moral bozukluğuna ve kayıtsızlığa yol açan bitmek tükenmek bilmez iş yükü karşısında, çalışanların kendilerini işlerine adanmaları, olumlu ve son derece etkin tutumları bizi şaşkına çevirdi. Mahkeme'deki hukukçuların ve yargıçların tümü, işlerine sıkıca bağlı, durmaksızın yenilik ve gelişme arar, yeni çalışma yöntemlerini dener durumdalar. Kanaatim odur ki, Mahkeme, aşırı ve bunaltıcı iş yüküne karşın onlar sayesinde ayakta durmaktadır."

Gördüğümüz gibi, çeşitli raporlarda Mahkeme'nin hakkı fazlasıyla teslim edilmiştir. Biz şimdi, bize tamamen yeten asıl işimize yoğunlaşmak istiyoruz. Geçen yıl, 2005'te, Mahkeme'ye yaklaşık 45 bin 500 başvuru yapıldı. 2005 sonunda hâlâ büyük bir oranını geçmişten kalan işlerin oluşturduğu 81 bin dava görülüyordu. Bu rakamların önemini ilk kavrayan biziz. Ancak buradaki asıl mucize, geçmişten gelen iş yüküne ilişkin rakamların o kadar da fazla olmamasıdır. Bu, Mahkeme'nin –yani burada tümüne gerçekten fazlasıyla hak ettikleri takdirlerimi sunmam gereken yargıçların ve yazı işlerinin– sürekli ve yorulmak bilmez çabası, mevcut yargılama ve çalışma yöntemlerini kolaylaştırması, yeniden ele alması ve yalınlaştırması sayesinde olmuştur.

Mahkeme, kendisini ve yöntemlerini sürekli geliştirmektedir. Bunun en güncel sonucu, 2005'te 1105 karar vermiş olmasıdır ki, bu 2004 yılıyla karşılaştırıldığında yaklaşık % 54'lük bir artış demektir.

Kendimizi, çalışma ve yargılama yöntemlerimizi gözden geçirmeyi elbette sürdüreceğiz. Böylece, Lord Woolf'un birçoğu şimdiden uygulanmaya başlanmış ya da uygulanması öngörölmüş önerilerine de gereken karşılığı vermiş olacağız. Bu arada memnuniyetle vurgulamalıyım ki, Genel Sekreter, bu önerilerden, kendi desteğiyle uygulamaya konacak olanların bir an önce benimsenmesi için hazır olduğunu belirtmiştir. Avrupa Konseyi üyesi devletlere ve onların burada, Strasbourg'daki temsilcilerine de Mahkeme'nin 2006 bütçesini onaylayarak verdikleri akçal (malî) destekten ötürü teşekkür etmeliyim. Elbette Mahkeme yılda 75 yeni çalışan alınmasını olanaklı kılacak üç yıllık bir izlencenin (programın) benimsenmesini yeğlerdi. Ancak üye devletler, güç akçal koşullara karşın, 46 çalışan alınmasını kabul ettiler. Lord Woolf'un, daha önceki bir öneri dolayısıyla zaten gündemde bulunan bir konu hakkındaki tavsiyesini, yani geçmişten kalan davalarla ilgilenecek özel bir sekreterlik kurulmasını gerçekleştirebilir kılacak bu özel çabayı saygıyla karşılıyoruz.

Mayıs 2005'teki Varşova Doruğu'nun ardından atanan on bir Akil Kişi, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'nın başkanlığını uzun süre yürütmüş bulunan Gil Carlos Rodrigues Iglesias'ın başkanlığında çalışmaya başlamıştır. Bu topluluğun üyelerinin üstün yetenekleri ve niteliklerini de göz önünde bulundurduğumuzda, onlardan gelecek önerileri büyük bir umutla bekliyoruz. Görüşlerine gereken değerin verilmesini ve önerilerinin hemen uygulamaya konmasını diliyoruz.

Bayanlar ve Baylar,

Söylediklerimden anlaşılabilceği gibi, başkanlık görevi, birlikte çalıştığımız, çalışmanın ve üstesinden gelmeyi başardığımız işlerin zevkini birlikte tattığımız arkadaşlarım sayesinde, benim için son derece zenginleştirici bir deneyim olmuştur. Bununla birlikte, kendisine bütünüyle bağımsız ve yargısal bir kurum niteliği kazandıran 11. Protokol'ün sözü ve özü karşısında, Mahkeme'nin, kendi kurumsal işleyişini düzenleme konusunda karşı karşıya kaldığı sorunları anlamakta ve kabul etmekte güçlük çekiyorum. Bu sorunlar, Sözleşme sisteminin daha etken duruma getirilmesi konusu üzerinde duran Akil Kişiler'in

çalışmaları kapsamında da belki ele alınacaktır. Ancak ben de burada bunlara değinmek isterim. Bu konuda üç temel sorun bulunuyor:

İlki, Mahkeme'nin bütçesi ile ilgilidir. Bütçemizin, Avrupa Konseyi bütçesinin bir parçasını oluşturması, özünde karşı çıkılacak bir konu değildir. Bununla birlikte, Mahkeme'nin bütçesi, doğrudan doğruya Mahkeme'den kaynaklanan istemler ve açıklamalar temelinde oylanmalıdır. Dahası, Mahkeme, oylan bütçeyi özerk bir biçimde yönetmelidir. Bu konuda gereken düzenlemeler kolayca ve hızla yapılabilir ve bunlar etkenliği de artırır.

İkinci konu, Mahkeme çalışanlarının atanmasıyla ilgilidir. Diğer bütün uluslararası mahkemeler, ya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde olduğu gibi belli bir hukuksal kurala ya da Birleşmiş Milletler'de Ad Hoc Uluslararası Ceza Mahkemeleri için veya Amerikan Devletleri Örgütü'nde Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi için söz konusu olduğu gibi, ilgili genel sekreterle yapılan belli bir uluslararası antlaşmaya dayanarak, kendi çalışanlarının atanması, görevde yükseltilmesi ve bunlara disiplin yaptırımları uygulanması konusunda yetki sahibidirler. Mahkeme'nin İktüzük hükümlerine ilişkin düzenlemeler hazırlamakla yetkili kurulu (Rules Committee/ le Comité permanent du règlement de la Cour), bu tür bir işlevsel bağımsızlığı güvence altına alacak kimi öneriler hazırladı. Ne var ki bu önerilere, Avrupa Konseyi'nin çalışanlarına ilişkin düzenlemeler gerekçe gösterilerek karşı çıkmaktadır. Ancak söz konusu bu düzenlemeler, Avrupa Konseyi Stasüsü'ne dayanmaktadır, ki bu da Sözleşme'den daha önceki tarihli bir metindir. Avrupa Konseyi çalışanlarına ilişkin düzenlemelerin, çok daha önce Sözleşme'yle uyumlu duruma getirilmeleri ve özellikle 11. Protokol'ün, Sözleşme'nin 25. maddesini, "*Mahkeme'nin, görev ve kuruluşu Mahkeme İktüzüğü'nde belirlenen bir yazı işleri bulunur.*" biçiminde düzenlemesinin ardından ilgili değişikliklerin yapılması gerekirdi. Bunun ciddi bir gider doğurmayacağını ve yargı bağımsızlığı ilkesinin yanında, iyi yönetim ve basit sağduyunun da, uygulamada yazı işleri çalışanları üzerinde yetke (otorite) sahibi olan bir organın, onların atanmaları, yükseltilmeleri ve gerekiyorsa bunlara disiplin yaptırımları uygulanması bakımından da yetkili kılınmasını gerektirdiğini de izninizle eklemek isterim.

Üçüncü konu, yargıçların bir emeklilik düzeninden ve sosyal güvenlikle tamamen yoksun olmalarıdır. Avrupa Konseyi, geçen yıl bu hususu incelerken, sorunun merkezinde yer alan ilke konusunu

bütünöyle es geçti. Ŗu andaki durum, bir hukuk devletindeki yargı bağımsızlığı anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Aynı zamanda Avrupa Konseyi'nin kendi Sosyal Şart'ına da aykırıdır. Avrupa Konseyi'nin söz konusu ilke sorununa eğilmesinin ve bundan doğan sorumluluğu üzerine almasının tam zamanıdır.

Bayanlar ve Baylar,

İzninizle, Avrupa Konseyi üyesi devletlerden birinin, geçenlerde bana bir nezaket ziyaretinde bulunan büyükelçisinin söylediklerinden bir alıntı yaparak bitireceğim. Bu büyükelçi, konuşmamızın bir yerinde şöyle dedi: *"Sayın Başkan, bu Mahkeme, adaletin en temel ve açık ifadesidir."* ve ekledi: *"Herkesçe erişilebilir adaletin simgesidir."* Mahkeme'nin işlevinin ve iki temel bileşeninin özü, bundan daha iyi özetlenemezdi: adalet ve erişilebilirlik. Büyük olasılıkla, bizim de işlevimizi tanımlamak için başvuracağımız terimler bunlar olacaktır: Hukukun ve adaletin tanınması için erişilebilir olmak; böylece daha özgür ve adil bir toplumun kuruluşuna katkıda bulunmak.